

דיוק בסיפורים

החזון איש בספרו אמונה וביטחון כותב: "כי בן אדם אינו שונא את הכוזב בטבעו... ועל החכם להבר בסיפורי הסופרים לקבל את האמת ולזרות את הכוזבים" (פרק א אות ה). רבנו היה מקפיד מאוד על דיוק בסיפורים, ופעמים רבות היה מסרב לקבל ולהאמין לסיפור שסיפרו לו.

אירע פעם ששלחני ידידי רבי משה קפלן לרבנו עם הספר "אור אלחנן", שבו מסופר כי החפץ חיים עשה נידוי לטרוצקי (יהודי מתבולל שהיה אחד המובילים במהפכה הקומוניסטית) בכל מיני שמתא וארור ואז החלה מפלתו, וביקש כי רבנו יעשה ככה ללפיד. אמר לי רבנו: החפץ חיים יכול לעשות כך, אני לא, וגם טרוצקי היה חמור יותר. וכאשר דיברתי על כך עם רבנו כמה ימים לאחר מכן, הגיב בתוקף: החפץ חיים לא עשה כזה דבר! הוא היה אדם טוב, ועשה רק טוב לאנשים! והגם שניסיתי לומר שהסיפור כביכול עם מקור, לא הסכים רבנו לשמוע!

ומעניין לעניין בנושא נאמנות במעשיות, אמר רבנו: בדרך כלל כשאדם מספר על עצמו הוא מדויק בפרטים כי אינו מדומיין, ורק כאשר מספרים בשם מישהו אז טבע האנשים לא לדייק. וציין: וכמו שהאמנתי לסיפור שסיפרת לי שאירע עמך עם אחד מרבני ישיבת פוניבז' בבחרותך. והייתי נפעם איך רבנו זכר סיפור שסיפרתי לו שלושים שנה קודם לכן.

פעם סיפרו לרבנו על הצלה בצורה מעט לא שגרתית, שהייתה ליהודי שאינו שומר תורה ומצוות. אמר רבנו שזה לא יכול להיות אמת, זה חייב להיות שקר, לא מאה אחוז שקר אלא תשעים אחוז או אפילו עשר אחוז. וזה לא שהתכוון לומר שקר, אלא שלא מדייק. וזה שמספרים את הסיפור כך אינו ראייה שזה היה כך, כי אנשים לא מדייקים, כגון שזה לא היה בשעה 9 אלא ב-1. והעיקר שהוא ניצל...

...

פעם התבטא רבנו על מאן דהו שלא היה נחשב אמין, בלשון המעטה, ואמר: הוא לא שקרן, הוא פשוט בעל דמיון...

...

כשהיה רבנו מספר סיפורים שמקובלים מדור דור אבל מקורם לא ידוע, היה מוסיף לאלתר: ככה מספרים, אם זה אמת אינני יודע.

...

רבנו היה רגיל לומר: מה שאומרים בשם משהו - בדרך כלל זה שקר.

ובלשון אחרת היה אומר: כאשר אומרים לי משהו "בשם" משהו, בדרך כלל אין לזה כתובת...

נאמנות בסיפורים

אמרתי פעם לרבנו שאני שם לב שחוג מרבי שמחה זליג, הראש ישיבה לא מאמין לסיפורים.

רבנו: כל הסיפורים שמספרים, מספרים והופכים. בימים אלו נכנס אלי אחד ומספר לי שטיק'ל תורה שלם שהיה בבית מדרש של ה'אור שמח', סיפור מוכר. שלא ישן בסוכה אבל לכבוד האורח נכנס לסוכה, כי מצטער פטור מסוכה ולא מהכנסת אורחים. ואותו אחד אמר שיודע בבירור שזה היה עם רבי מאיר שמחה. אני יודע שזה היה אצל רבי חיים עוזר, והיה עם הרב וינברג ה'שרידי אש'. לרבי שאול וינגוט יש בן שלמד תקופה אצל ה'שרידי אש', והביא לי את הספר, ובו כותב הרב וינברג על עצמו ('לפרקים' עמוד תרי) שהוא היה האורח ורבי חיים עוזר היה המארח.

אותו אחד אף הוסיף ואמר שהמארח הוא זה שאמר שפטור מצטער אינו כלפי הכנסת אורחים, ובמקרה הנ"ל היה זה רבי חיים עוזר, אבל האמת היא שרבי חיים עוזר לא אמר כלום, אלא הרב וינברג הבין מדבריו, ואמר לרבי חיים עוזר ורבי חיים עוזר חייך. ומזה נהיה שרבי חיים עוזר אמר, ויש מי שאומר את זה בשם החפץ חיים, ויש מי שאומר בשם רבי חיים בריסקר. למעשה הרב וינברג עצמו, שהוא היה האורח, אמר את זה לרבי חיים עוזר!

וסיים: רוב המעשים שאומרים 'בשם', מתווסף פה ושם, ואומרים קצת אחרת. יש אנשים בודדים שמעבירים בדיוק. הבריסקר רב היה אומר מה שמע מאביו ששמע מפלוני ואלמוני, וזה היה על פי רוב עם מקור. אבל מה שאנשים מדברים סתם אין לזה מקור.

לא להאמין לרחוב

סיפורים, דעות, תיאורים ואף עובדות מסתובבים ב'רחוב', ובדרך כלל הם מתקבלים כאמת מוחלטת אצל המאזינים... רבנו מלמדנו שלא להאמין לכל סיפור המסתובב ברחוב.

שאלתי פעם את רבנו על אחד מהסיפורים שסופרו ברחוב משמו: בירושלים מסתובב סיפור, שאחד מאנשי ... הגיע לראש ישיבה בכדי להכשילו, ושאל: היות ונהיה מחלל שבת האם יכול ללכת לנח"ל, והשיבו רבנו: האם על זה שנהיית מחלל שבת גם הגעת לשאול אותי...

וכך הגיב רבנו: תדע כלל, כל מה שאומרים ברחוב, לא צריך להאמין. והביא דוגמה ממה שברחוב יש שמועות כלשהן על אחד שהוא ממש מחשובי הרבנים והראשי ישיבות, ואמר: אמנם לא אומרים שהוא הגאון הכי גדול, אבל מחשובי ראשי הישיבות, ממש א ערליכער איד... ובכל זאת המציאות היא שדרגתו היא לא כמו שאומרים עליו ברחוב...

דיוק בכתיבה

מכתבים רבים יצאו מתחת ידו של רבנו; חלקם המיועדים לכלל הציבור וחלקם שנכתבו עבור אנשים פרטיים (עיין פרק מכתבים מרבנו לבני המשפחה). רבנו היה נוהר בכל מילה ומילה, שח"ו לא יצא תחת קולמוסו דבר שאינו ראוי להיכתב.

רבנו נתבקש פעם לכתוב מכתב תמיכה עבור מישהו. ואמר: מאוד קשה לי לכתוב מכתב. יש שכותבים אהובי, אני יכול לכתוב אהובי? יש לי משהו איתו יותר משאר אנשים? זה חנופה. (וציין: על גביר פלוני איני צריך לכתוב כך, כי הוא בר מעלה שלא צריך להתחנף אליו). אמנם יש "ואהבת לרעך כמוך", וצריך לאהוב כל יהודי. אבל...

יש כאלו שכותבים להם הגאון הגדול, איני יכול לכתוב כך ל... אפילו אם אכן הוא תלמיד חכם גדול, אבל לכתוב כך אני לא יכול. אני לא יודע על מי אפשר לכתוב הגאון הגדול, על הרב אלישיב אפשר לכתוב הגאון הגדול.

גם כשהיה מדובר על גיוס כספים למטרות נעלות, כגון עבור הישיבה, שבמקרים אלו ייתכן כי תעלה המחשבה כי המטרה מקדשת את האמצעים, ויש מקום להקל - רבנו היה מתרחק מכל נדנוד של תזוזה מן האמת.